

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE BUCUREȘTI

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

Lada de zestre

Costumul popular românesc ca sursă de identitate în designul contemporan

Prof. univ. dr. Rucsandra Unda Popp

Doctorand: Florența Lena Țoropoc (Criveanu)

București, 2025

Prezenta lucrare de doctorat reprezintă o interpretare a spiritului românesc și o încercare de a transmite mai departe valorile și simbolurile sale fundamentale prin intermediul costumului popular și al reinterpretării acestuia în designul vestimentar contemporan.

Într-o lume globalizată, în care identitățile culturale se diluează și riscă să fie uitate, consider că portul popular românesc devine o sursă esențială de continuitate și autenticitate, capabilă să ofere răspunsuri creative și să inspire generațiile actuale și viitoare.

Lucrarea s-a născut din convingerea că haina tradițională nu este doar un obiect vestimentar, ci un document de cultură, un limbaj simbolic și o formă de expresie a unei identități profunde. Dincolo de frumusețea vizuală, costumele populare românești transmit mesaje despre apartenență, credințe, valori și repere comunitare. Astfel, abordarea acestei teme a urmărit să demonstreze că patrimoniul vestimentar tradițional nu trebuie privit ca un element static, ci ca o resursă vie, deschisă reinterpretării și integrării în creația contemporană.

Lucrarea se înscrie în contextul mai larg al studiilor privind migrația, identitatea culturală și patrimoniul imaterial, explorând felul în care tradițiile pot fi revalorizate prin intermediul modei. În acest sens, am propus o cercetare multidisciplinară, în care analiza istorică și culturală se împletește cu perspectiva artistică și creativă a designului vestimentar.

Scopul principal al cercetării este acela de a evidenția legătura dintre costumele populare românești și identitatea culturală, precum și de a demonstra modul în care acesta poate constitui un punct de plecare pentru creații vestimentare actuale, menite să redea demnitatea și frumusețea simbolurilor tradiționale într-o formă accesibilă publicului de astăzi. Totodată, lucrarea reflectă și o dimensiune personală: dorința de a construi o punte între trecut și prezent, între tradiție și inovație, între rădăcini și reinterpretări, prin intermediul propriilor experimente de design.

În primul capitol am abordat tema migrației și a identității culturale. Am arătat că migrația contemporană, caracterizată prin mobilitate crescută și reconfigurări identitare, îi determină pe indivizi să își regândească relația cu tradițiile și simbolurile culturale. În acest context, am evidențiat faptul că portul popular românesc, prin bogăția sa de semne și

înțelesuri, nu este doar un element de patrimoniu, ci și un vector al identității în noile medii de trai.

Am subliniat că atât revenirea în comunitățile de origine, cât și adaptarea la spații urbane diverse implică o reevaluare a modului în care tradițiile vestimentare pot fi integrate în viața cotidiană. Astfel, am argumentat că reinterpretarea portului popular nu se reduce la conservarea unor forme estetice, ci presupune și adaptarea funcțională a acestora la cerințele prezentului, păstrându-se esența simbolică și identitară.

De asemenea, am arătat că o astfel de abordare permite crearea unor vestimentații care, deși adaptate noilor contexte, continuă să reflecte valorile comunității și să ofere individului un sentiment de continuitate și apartenență. Am inclus și referiri la studii care demonstrează că o identitate etnică bine consolidată poate avea un rol protector împotriva simptomelor depresive, prin reducerea impactului negativ al discriminării percepute în rândul minorităților etnice cu statut de imigrant.

În capitolul II am analizat portul popular ca sursă de inspirație în designul contemporan internațional. Am arătat că costumul etnic reprezintă o adevărată comoară pentru creatorii din întreaga lume, prin bogăția de forme, culori, texturi, motive și simboluri. El reflectă identitatea culturală, istoria, tradițiile și spiritualitatea unui popor, devenind o sursă inepuizabilă de inspirație pentru designeri, artiști și creatori din diverse domenii.

Am evidențiat faptul că mari case de modă, precum Valentino, Dior sau Alexander McQueen, au integrat motive etnice în colecțiile lor, reinterpretând elemente tradiționale într-un context contemporan. Pierpaolo Piccioli, de exemplu, a reînnoit tradiția casei Valentino prin influențe asiatice și orientale, aducând un omagiu subtil patrimoniilor culturale prin broderii, detalii inspirate din kimono-uri și utilizarea unor culori tradiționale. Demna Gvasalia, la Balenciaga, a realizat o fuziune între tradiție și modernitate, între cultura înaltă și streetwear-ul urban, propunând un stil minimalist și funcțional, dar cu o sensibilitate globală. La rândul său, brandul Chloé a integrat influențe internaționale – din Asia, Africa sau America de Sud – într-un stil boho-chic modern, reușind să aducă diversitatea culturală în moda contemporană.

Am discutat și despre designeri vizionari precum Hussein Chalayan, care a explorat teme profunde precum migrația și identitatea prin creații vestimentare conceptuale, sau Kenzo

Takada, care a creat o punte între tradițiile japoneze și moda europeană, oferind un limbaj vestimentar universal. Yohji Yamamoto și Issey Miyake sunt alți doi creatori care au reinterpretat portul tradițional japonez, fiecare în felul său: Yamamoto printr-o estetică avangardistă inspirată din armura samurailor, iar Miyake printr-o abordare minimalistă și futuristă.

Am adus în discuție și designeri europeni care au valorificat tradițiile proprii sau internaționale: Miuccia Prada, prin reinterpretarea elementelor populare italiene într-o manieră avangardistă; Vivienne Westwood, prin revalorizarea tartanului scoțian ca simbol identitar; Dries Van Noten, prin subtilitatea cu care a îmbinat influențe orientale și occidentale; John Galiano, pentru care costumele tradiționale au fost o cale de a spune poveștile unor culturi diverse în fața unui public global; și Maria Grazia Chiuri, care la Dior a readus în prim-plan o reinterpretare modernă a influențelor folclorice.

Astfel, am arătat că portul tradițional, de oriunde ar proveni, este o resursă vie și nelimitată de inspirație pentru moda contemporană, demonstrând că identitatea culturală poate fi transformată într-un limbaj creativ universal.

În capitolul III am scris despre costumul popular românesc, analizând atât opiniile critice formulate de-a lungul timpului, cât și asemănările acestuia cu alte costume tradiționale din zona balcanică. Am arătat că, dincolo de specificul național, există numeroase elemente comune care trădează interacțiunile culturale și influențele reciproce.

Astfel, în comparația cu costumul popular grecesc, am evidențiat faptul că în ambele culturi portul este completat de accesorii precum eșarfe, șorțuri brodate și bijuterii tradiționale. Atât românii, cât și grecii folosesc monede sau pandantive metalice cusute pe costume, acestea având atât un rol decorativ, cât și o funcție simbolică de protecție.

În raport cu costumul bulgăresc, am subliniat asemănările la nivelul decorului: motive tradiționale inspirate de natură, cosmos, fertilitate și viața spirituală. Spiralele, crucile și pomul vieții sunt regăsite atât în broderiile românești, cât și în cele bulgărești, fiind considerate simboluri protectoare.

Am arătat că și costumul machedonesc prezintă similitudini cu cel românesc, în special prin utilizarea motivelor apotropaice (cruci, spirale, stele), plasate strategic pentru a apăra purtătorul de spirite rele sau ghinion.

Influențele reciproce dintre români și turci, datorate conviețuirii istorice în cadrul Imperiului Otoman, se reflectă în croială, decor, materiale și în utilizarea simbolurilor comune.

În ceea ce privește costumul sârbesc, am evidențiat tradiția comună a țesutului manual pe războaie de lemn și prezența unor piese vestimentare similare – cămașa, vesta, șorțul, brâul și încălțăminte din piele (opincile).

Prin aceste comparații, am arătat că portul popular românesc, deși unic prin detaliile sale, se integrează într-un spațiu cultural mai larg, cel al Balcanilor, unde circulația motivelor, simbolurilor și tehnicilor a creat un patrimoniu comun, dar divers.

În capitolul IV am scris despre limbajul simbolic al ornamentelor din costumul popular românesc. Am analizat principalele categorii de motive, fiecare cu încărcătura sa simbolică și funcția sa estetică. Astfel, am studiat motivele geometrice (cercul, pătratul, triunghiul, hexagonul), cele florale și vegetale (floarea-soarelui, laleaua, frunza de stejar, spicul de grâu, ciorchinele de struguri, bobocul, trandafirul), precum și motivele zoomorfe (cocoșul, pasărea, berbecul, calul, cerbul).

Am acordat atenție și motivelor antropomorfe, reprezentate de dansatori sau siluete stilizate, motivelor cosmice (soarele, luna, steaua, crucea, pomul vieții, copacul) și celor abstracte (dinții de lup, ochii, spirala, vârtelnița, coarnele berbecului, cârligul ciobanului).

Totodată, am cercetat ornamentica specifică diferitelor zone etnografice ale României – Maramureș, Bucovina, Moldova, Oltenia, Dobrogea, Banat, Muntenia, Transilvania și Crișana – pentru a evidenția particularitățile regionale și modul în care simbolurile sunt reinterpretate în funcție de contextul cultural și spiritual al fiecărei comunități.

În capitolul V am studiat cromatica portului popular românesc, analizând codurile vizuale și mesajele emoționale transmise prin culori.

Am observat că cele trei culori fundamentale – alb, negru și roșu – nu se regăsesc doar în ornamentica vestimentară, ci și în povești și texte literare, unde sunt folosite pentru a caracteriza personajele: „cel Negru”, asociat cu răul, păcatul sau cu părul castaniu; „cel Alb”, legat de înțelepciune, virtute, dar și de vârsta matură; și „cel Roșu”, identificat cu mânia, viclenia sau forța vitală.

Am arătat că albul, în costumul popular românesc, depășește statutul de simplă alegere estetică. El simbolizează legătura cu divinitatea, lumina, simplitatea vieții rurale și puritatea naturii. Roșul, în schimb, are o dublă semnificație: pe de o parte este culoarea vieții, a sângelui și a pasiunii, iar pe de altă parte este asociat cu sacrificiul și cu forța ritualică. Astfel, roșul devine o punte între lumea materială și cea spirituală, fiind ales atât pentru momente festive, cât și pentru ritualuri.

Totodată, am subliniat și rolul negrului, care în portul popular românesc nu este doar culoarea doliului sau a morții, ci și a stabilității, a forței și a profunzimii existențiale.

În capitolul VI am scris despre reinterpretările contemporane ale patrimoniului cultural imaterial din România. Am studiat mai mulți artiști români pentru care tradiția și patrimoniul cultural au constituit surse de inspirație: Ion Țuculescu, Constantin Brâncuși, Regina Maria, Lena Constante, Horia Bernea, Maria Tănase, Henri Matisse și Costin Ioanid. Fiecare dintre aceștia a valorificat, în moduri diferite, elemente ale culturii populare românești, transpunându-le în limbaje artistice variate – de la pictură și sculptură, până la muzică și expresii vizuale moderne.

De asemenea, am analizat felul în care creația populară românească este explorată în viziuni contemporane. Aceasta a fost și este reinterpretată de artiști și designeri precum Lana Dumitru, Adrian Oianu, Mircea Cantor, dar și de inițiative colective precum proiectul *100% Ro – Made in Romania* al lui Philippe Guilet. Totodată, am evidențiat contribuția Andrei Clitan, prin brandul *Ma Ra Mi*, precum și rolul Departamentului de Modă din cadrul UNArte, care promovează în mod constant dialogul dintre tradiție și contemporaneitate.

Prin aceste exemple am arătat că patrimoniul cultural românesc, departe de a fi un element static, se dovedește a fi o resursă vie, reinterpretată și actualizată în contexte artistice și culturale diverse, confirmând relevanța și forța sa de inspirație în prezent.

În capitolul VII am prezentat contribuția mea personală, prin proiectul de reinterpretare a portului popular românesc. În această parte a tezei, mi-am propus să subliniez importanța integrării elementelor tradiționale în designul contemporan, mai ales în contextul migrației, în care oamenii sunt adesea nevoiți să își reconstruiască identitatea într-un mediu străin. Consider că designul vestimentar poate juca un rol activ în adaptarea și transmiterea

valorilor tradiționale către noile realități culturale și sociale, oferind totodată o oportunitate de regăsire și reinterpretare a rădăcinilor.

Procesul de imersiune în satul tradițional românesc a reprezentat pentru mine o experiență formativă și o descoperire continuă. Am învățat nu doar să observ, ci și să interpretez în mod corespunzător semnificațiile simbolurilor, semnelor și reprezentărilor.

Documentarea a început în Maramureș, unde am urmărit identificarea motivelor frecvent utilizate în viața cotidiană, și s-a extins pe parcursul mai multor ani în diverse regiuni ale țării – de la Moldova până în Țara Hașmașului. Această cercetare pe teren mi-a oferit o viziune autentică asupra diversității portului popular și a semnificațiilor sale profunde.

Din aceste experiențe au rezultat mai multe proiecte de design. Colecția *Fragile* a pornit de la ideea adaptării portului tradițional românesc la viața urbană contemporană. Am ales albul ca element central, îmbogățit cu detalii ton pe ton și accente de negru, pentru un contrast elegant. Materialele folosite – organza din mătase și poliester – au fost selectate pentru a reda o textură rafinată, dar ușor de purtat în mediul urban. Colecția a integrat două elemente semnificative din portul tradițional: încrețul din cămașa bărbătească și crucea stilizată, reinterpretate în forme moderne, alături de pălării de paie, ca simbol al specificului rural.

În urma cercetării efectuate în Moldova, am realizat colecția *Trandafirul moldovenesc*, inspirată de simbolistica puternică a trandafirului, prezent atât în ornamentica vestimentară, cât și în decorul gospodăresc. Am combinat tehnici tradiționale cu o abordare modernă, pentru a crea o fuziune între trecut și prezent, păstrând semnificațiile asociate frumuseții, iubirii și tradițiilor de familie.

Un alt proiect, colecția *Echilibru*, a explorat dialogul dintre masculin și feminin. Pentru a simboliza forța și stabilitatea masculinității, am ales steaua, caracterizată prin simetrie și structură clară. Femininitatea am reprezentat-o prin trandafir, datorită eleganței și semnificațiilor sale universale. În această colecție am depășit limitele hainelor, extinzând expresia artistică și pe pânze de tablou, pentru a ancora motivele tradiționale într-un context estetic contemporan.

Pe parcursul acestui proces creativ, reinterpretarea motivelor populare a evoluat de la o simplă adaptare grafică la un act de explorare culturală profundă. Fiecare simbol tradițional — fie că este vorba despre motive florale, geometrice sau cromatica specifică portului popular — a fost deconstruit și recompus pentru a deveni mai mult decât un element decorativ: o punte între istorie și modernitate. Această transformare a fost ghidată de întrebarea esențială: *Cum poate un simbol al trecutului să vorbească unei generații ancorate în prezent, dar cu privirea spre viitor?*

Trandafirul devine un simbol al rezilienței și frumuseții, tradus în forme geometrice sau suprapuneri stratificate, sugerând complexitatea vieții moderne.

Steaua reprezintă un ideal aspirațional, reinterpretat prin tehnici moderne precum pensulația sau stropirea cu vopsea, creând o legătură vizuală între vechi și nou.

Crucea simbol al protecției, sprijinului și speranței, a fost recontextualizată astfel încât semnificațiile sale adânci să fie integrate într-un cadru actual, unde estetica și funcționalitatea se îmbină armonios.

Prin aceste reinterpretări, colecțiile spun povești despre identitate, comunitate și evoluție personală. Fiecare element devine mai mult decât un motiv decorativ – o voce a trecutului care dialoghează cu prezentul, oferind un sens nou și relevant pentru generațiile de astăzi.

Un alt domeniu de activitate pe care l-am dezvoltat în ultimii ani este cel al învățământului de modă. În contextul actual al reinventării profesionale, tot mai multe persoane, implicate anterior în domenii fără legătură cu moda, aleg să dedice timp și resurse formării în arta creației vestimentare. În această direcție, au apărut numeroase oportunități de pregătire — de la cursurile organizate la Școala de la Dalles până la diverse școli private de modă. În acest context, am decis să îmi valorific experiența profesională și creativă pentru a concepe un program de formare care să ofere nu doar cunoștințe tehnice și artistice, ci și sprijin în dezvoltarea unei viziuni personale, încurajând cursanții să își transforme pasiunile în proiecte concrete și, eventual, în cariere sustenabile.

În acest context al activității desfășurate în cadrul școlii de modă, am constatat că arta populară reprezintă un filon inepuizabil și mereu actual al creației vestimentare. Indiferent de nivelul de educație sau de aptitudinile artistice ale cursanților, tradiția populară românească este un reper comun, bine fixat în memoria colectivă și ușor de accesat.

Costumul național, cu bogăția sa de forme, cromatici și simboluri, poate deveni nu doar un punct de plecare pentru studiu, ci și o sursă de inspirație pentru reinterpretări care să integreze elemente tradiționale în limbajul designului vestimentar contemporan. Astfel, patrimoniul textil popular nu rămâne un simplu obiect de muzeu, ci se transformă într-o resursă vie, capabilă să genereze creații actuale, relevante și profund ancorate în identitatea culturală.

De asemenea, am studiat tendințele de modă și influența acestora asupra consumului, fiecare reflectând direcții de interes, motivații și răspunsuri specifice la contextul socio-cultural și creativ al perioadei analizate. Printre acestea se numără sustenabilitatea și moda eco-friendly, incluziunea și diversitatea, moda neutră de gen, adresată persoanelor care nu se identifică strict cu categoria bărbat sau femeie, noile tehnologii aplicate în designul vestimentar, revizuirea esteticilor tradiționale (*retro* și *revival*), precum și tendințele ce privilegiază comunitatea și comunicarea directă cu consumatorul. La acestea se adaugă moda de acasă, orientată spre confort, dar și moda de lux și dorința de autenticitate.

Proiectul meu se situează la intersecția dintre tradiție și inovație, răspunzând unei nevoi emergente în industria modei contemporane: dorința de autenticitate și de reconectare cu rădăcinile culturale. Într-o eră dominată de producția de masă și de tendințe schimbătoare, am propus o alternativă care pune accent pe valoarea identitară, pe sustenabilitate și pe unicitatea fiecărui produs.

Am arătat astfel că tradiția nu este un concept învechit, ci o resursă valoroasă care poate inspira soluții inovatoare pentru provocările actuale. Într-un context în care consumatorii caută tot mai mult autenticitate și sustenabilitate, valorificarea moștenirii culturale devine un model viabil, capabil să îmbine respectul pentru trecut cu inovația necesară viitorului.

În capitolul VIII am formulat concluziile și perspectivele cercetării mele. Rezultatul demersului teoretic și creativ se concretizează în conceperea unei „lăzi de zestre” reinterpretate pentru omul modern.

Această ladă simbolică reunește nu doar veșminte adaptate nevoilor estetice și funcționale ale prezentului, ci și obiecte destinate spațiului domestic, cu rol decorativ și utilitar. În acest fel, revalorizarea tradițiilor devine o cale de a conecta oamenii la valorile familiei și ale înaintașilor, într-un mod accesibil și relevant pentru viața urbană actuală.

Îmi propun ca piesele create în cadrul proiectului să fie introduse pe piață, pentru a deveni accesibile unei comunități pasionate de design și interesate de soluții vestimentare contemporane. Această inițiativă subliniază caracterul deschis și dinamic al cercetării mele, care nu se încheie odată cu finalizarea tezei, ci continuă ca un proces viu de dialog între trecut și prezent. În acest sens, proiectul își asumă rolul de mediator cultural, transformând elementele tradiționale într-un limbaj relevant și util pentru societatea actuală.

Consider că această lucrare demonstrează că reinterpretarea portului popular românesc nu este doar un exercițiu estetic, ci și un demers cultural cu valoare identitară și aplicabilitate practică.

Originalitatea abordării mele constă în modul în care patrimoniul textil tradițional este recontextualizat în designul vestimentar contemporan, oferind răspunsuri atât la nevoia de afirmare culturală în contextul globalizării, cât și la provocările identitare generate de migrație.

Conceptul propus deschide perspective noi pentru designeri, educatori și comunități, invitând la o reflecție asupra felului în care tradiția poate rămâne o resursă vie, capabilă să inspire și să modeleze viitorul.